

عملکرد تولید ناخالص داخلی بر حسب اقلام هزینه‌ای

یکی از روش‌های برآورد تولید ناخالص داخلی، روش «هزینه نهایی» است. در روش هزینه نهایی، با جمع هزینه‌های نهایی واحدهای اقتصادی، تولید ناخالص داخلی برآورد می‌گردد. در واقع می‌توان فرض کرد که محصولات تولید شده در داخل (تولید ناخالص داخلی) به صورت‌های مختلف به مصرف می‌رسد. بطور مشخص، این محصولات یا به مصرف نهایی خانوار و دولت می‌رسند، یا سرمایه‌گذاری (ثابت و در گردش) می‌شوند، یا صرف صادرات به دیگر کشورها می‌گردند. از آنجا که در مصرف، سرمایه‌گذاری و حتی صادرات، کالاهای وارداتی نیز یافت می‌شود، با کسر کردن کل رقم واردات از جمع اقلام مذکور، تولید ناخالص داخلی بدست می‌آید که باید معادل تولید ناخالص داخلی محاسبه شده از روش تولید باشد.

با توجه به آمارهای بانک مرکزی از بررسی روند تحولات ارزش افزوده فعالیت‌های اقتصادی، رشد اقتصادی ایران در سال ۱۳۹۵ معادل ۱۲٫۵ درصد^۱ رقم خورده است. از سویی در سمت تقاضای اقتصاد و براساس برآوردهای اولیه‌ای که در خصوص اقلام هزینه‌ای همچون مخارج مصرف نهایی بخش خصوصی، مخارج مصرف نهایی بخش دولتی، تشکیل سرمایه ثابت ناخالص و صادرات و واردات در سال ۱۳۹۵ انجام شده، در مجموع تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال گذشته ۱۳/۴ درصد افزایش یافته است. نمودار ۱، روند نرخ رشد هر یک از اقلام هزینه‌ای را طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ نشان می‌دهد.

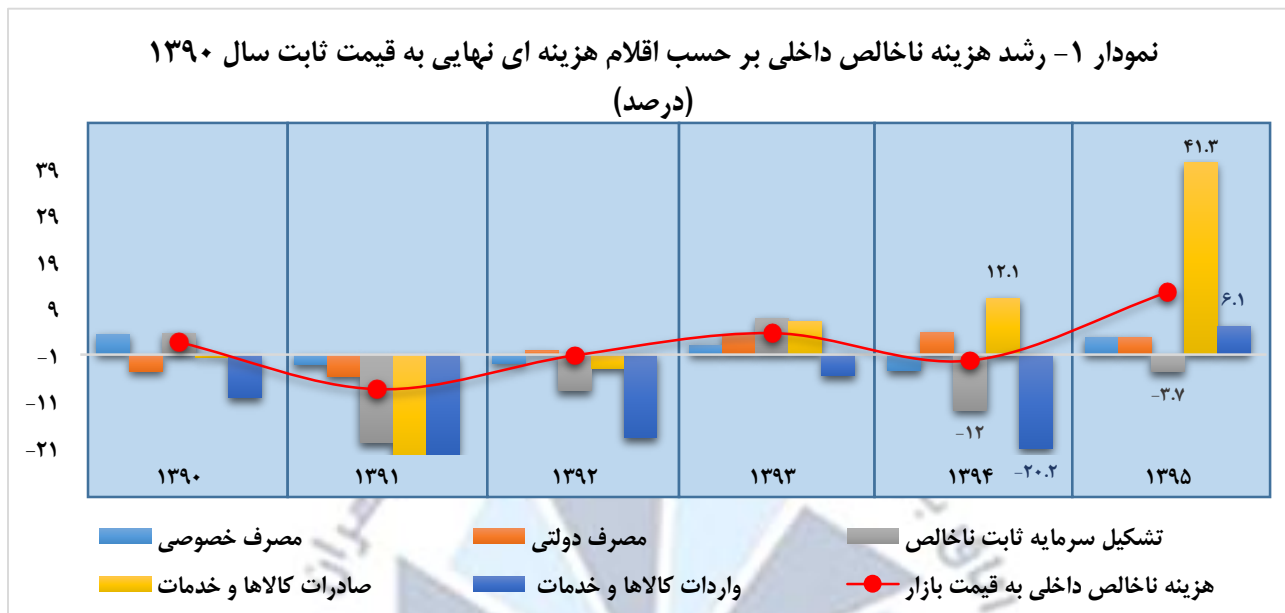
براساس آمارهای بانک مرکزی نرخ رشد مصرف نهایی بخش خصوصی از منفی ۳٫۵ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۳٫۸ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. نرخ رشد مخارج مصرف نهایی بخش دولت نیز در سال ۱۳۹۵ به ۳٫۷ درصد رسیده است. مقایسه آمارهای سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ نیز حاکی از رشد منفی ۳٫۷ درصدی تشکیل سرمایه ثابت ناخالص است.

تشکیل سرمایه ثابت ناخالص متشکل از دو بخش ساختمان و ماشین آلات است. نرخ رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در این دو بخش در سال ۱۳۹۵ نسبت به مدت مشابه سال گذشته به ترتیب منفی ۷٫۴ درصد و مثبت ۵٫۶ درصد بوده است. براساس گزارش بانک مرکزی، افزایش نرخ رشد تشکیل سرمایه در بخش ماشین آلات ناشی از افزایش همزمان واردات کالاهای سرمایه‌ای و ماشین آلات از محل تولید داخلی است.

^۱ لازم به ذکر است که با توجه به گزارش بانک مرکزی، محاسبات انجام شده در خصوص نرخ رشد اقتصادی سال ۱۳۹۵ مقدماتی بوده و در معرض تجدید نظر قرار دارد.

معاونت بررسی های اقتصادی

در حوزه تجارت خارجی و براساس آمارهای بانک مرکزی، صادرات و واردات کالا و خدمات کشور طی سال ۱۳۹۵ به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰ و نسبت به دوره مشابه سال ۱۳۹۴، به ترتیب از نرخ رشد ۴۱,۳ درصد و ۶,۱ درصدی برخوردار بوده است.

منبع: بانک مرکزی ج.ا.ا.

براساس گزارش بانک مرکزی، تفاوت‌ها در مجموع ارقام ناشی از اشتباهات آماری است.

جدول ۱ تولید ناخالص داخلی کشور به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰ را طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ نشان می‌دهد. همانطور که مشاهده می‌شود، طی این بازه زمانی، بیشترین میزان تولید ناخالص داخلی کشور مربوط به سال ۱۳۹۵ بوده است. از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵، خالص صادرات کالاها و خدمات بیش از دو برابر افزایش یافته و هزینه‌های مصرفی بخش دولتی و تغییر موجودی در انبار نیز در سطح بالاتری قرار گرفته‌اند. به نظر می‌رسد هزینه‌های مصرفی بخش خصوصی نیز مجدداً روند صعودی خود را در سال ۱۳۹۵ آغاز کرده‌اند.

در سال ۱۳۹۵، تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در سطح بسیار پایین‌تری نسبت به سال‌های پیش از آن، به خصوص نسبت به سال ۱۳۹۰، قرار گرفته است. نگاهی به ارقام تشکیل سرمایه در دو بخش ماشین‌آلات و ساختمان، نشان می‌دهد که تشکیل سرمایه در هر دو بخش با افت مواجه بوده است، اما میزان افت در بخش ماشین‌آلات بیشتر از بخش ساختمان بوده است. البته لازم به ذکر است که تشکیل سرمایه در بخش ماشین‌آلات در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ با رشد همراه بوده و نشانه‌هایی از بهبود در آن مشاهده می‌شود.

معاونت بررسی های اقتصادی

همانطور که گفته شد هزینه ناخالص داخلی در بخش خالص صادرات کالاها و خدمات در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۰ دو برابر شده است که نگاهی به جزئیات آن حاکی از رشد سالانه خالص صادرات کالا و خدمات و افت سالانه واردات کالاها و خدمات بوده است.

جدول ۱- تولید ناخالص داخلی بر حسب اقلام هزینه نهایی* به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰- هزار میلیارد تومان

۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰	به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰
۲۷۲.۳	۲۶۲.۳	۲۷۱.۸	۲۶۶.۴	۲۷۱.۴	۲۷۷.۵	هزینه های مصرفی بخش خصوصی
۶۷.۰	۶۴.۶	۶۱.۶	۵۹.۲	۵۸.۷	۶۱.۵	هزینه های مصرفی بخش دولتی
۱۱۶.۸	۱۲۱.۳	۱۳۷.۹	۱۲۷.۹	۱۳۸.۷	۱۷۱.۲	تشکیل سرمایه ثابت ناخالص
۳۶.۱	۳۴.۲	۴۰.۳	۳۶.۶	۴۰.۶	۶۱.۲	ماشین آلات
۸۰.۷	۸۷.۱	۹۷.۶	۹۱.۳	۹۸.۱	۱۱۰.۰	ساختمان
۹۳.۶	۷۵.۰	۷۳.۶	۷۳.۴	۷۴.۶	۶۴.۷	تغییر در موجودی انبار
۱۴۱.۹	۸۶.۷	۵۷.۳	۴۵.۶	۳۳.۵	۵۱.۶	خالص صادرات کالاها و خدمات
۲۰۰.۵	۱۴۱.۸	۱۲۶.۵	۱۱۸.۰	۱۲۱.۸	۱۶۴.۰	صادرات کالاها و خدمات
۵۸.۶	۵۵.۲	۶۹.۲	۷۲.۵	۸۸.۳	۱۱۲.۳	واردات کالاها و خدمات
۶۹۱.۶	۶۰۹.۹	۶۱۸.۱	۵۹۰.۹	۵۹۲.۰	۶۳۹.۶	تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار

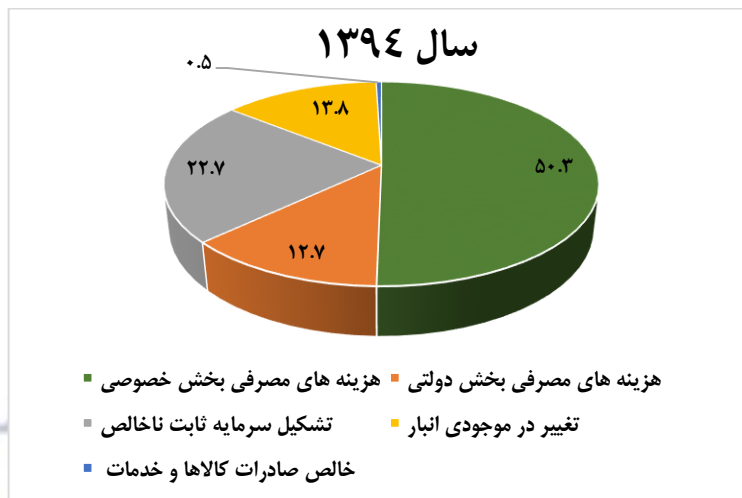
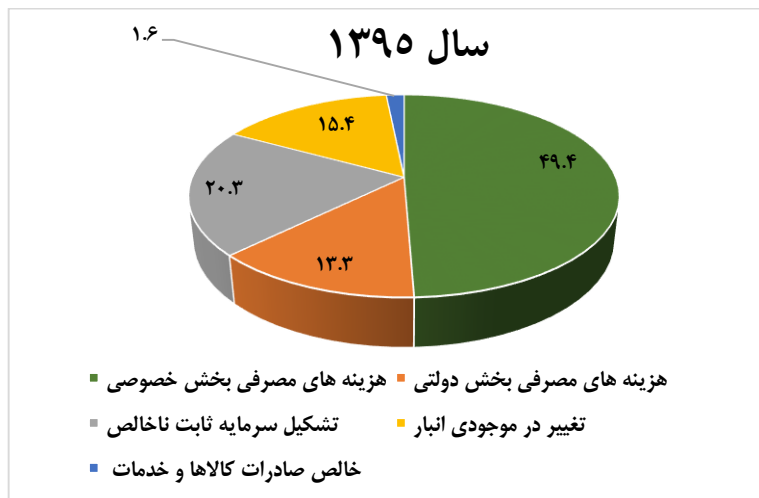
منبع: بانک مرکزی ج.ا.ا- ارقام شامل اشتباهات آماری است.

بررسی ترکیب هزینه ناخالص داخلی در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ نیز نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۵، سهم هزینه‌های مصرفی بخش دولتی، خالص صادرات کالا و خدمات و تغییر موجودی انبار افزایش یافته و سهم سایر اقلام هزینه‌ای کاهش یافته است (نمودار ۲).

در بین اقلام هزینه‌ای سال ۱۳۹۵، بیشترین سهم از هزینه ناخالص داخلی را هزینه‌های مصرفی بخش خصوصی و کمترین سهم را خالص صادرات و واردات به خود اختصاص داده‌اند (نمودار ۲).

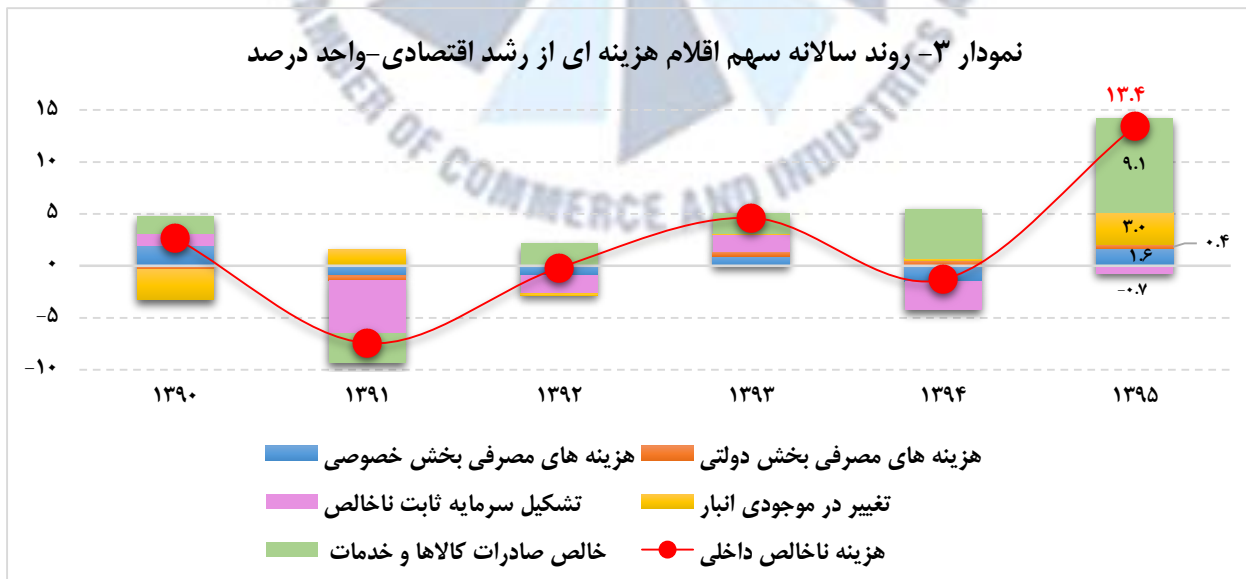
معاونت بررسی های اقتصادی

نمودار ۲- ترکیب تولید ناخالص داخلی کشور بر حسب اقلام هزینه‌ای طی سال های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ (درصد)

منبع: آمارهای بانک مرکزی ج.ا.ا.

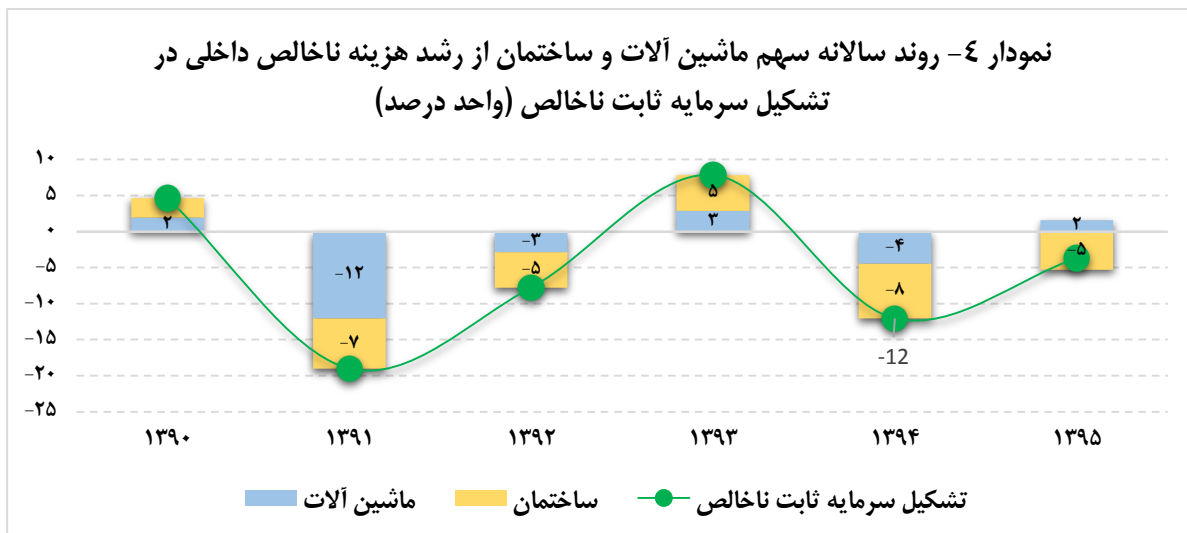
همانطور که ذکر شد، در سال ۱۳۹۵ هزینه ناخالص داخلی به قیمت بازار بر اساس قیمت های ثابت سال ۱۳۹۰ نسبت به دوره مشابه سال گذشته رشد ۱۳/۴ درصدی را تجربه کرده است. عامل موثر در این رشد، افزایش خالص صادرات و واردات (با سهم ۹,۱ واحد درصدی از رشد) بوده است؛ بطوریکه بدون در نظر گرفتن رشد این بخش، افزایش هزینه تولید ناخالص داخلی کشور تنها ۴,۳ درصد رقم می خورد. کاهش تشکیل سرمایه ثابت ناخالص نیز بر رشد هزینه ناخالص داخلی کشور در سال ۱۳۹۵، تاثیر منفی (با سهم منفی ۰,۷ واحد درصدی) داشته است. نمودار ۳ هر یک از اقلام هزینه‌ای از رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار را طی سال های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد.

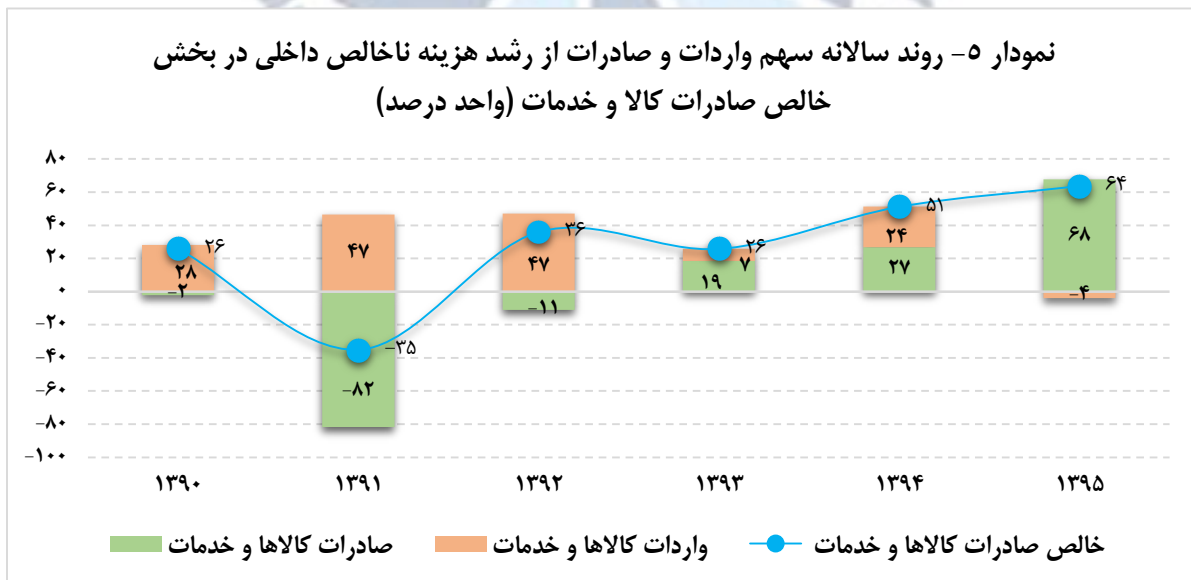
منبع: آمارهای بانک مرکزی ج.ا.ا.

معاونت بررسی های اقتصادی

سهم اجزای تشکیل سرمایه ثابت ناخالص از رشد این بخش طی سال های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ در نمودار ۴ نشان داده شده است. همانطور که در نمودار مشاهده می شود از سال ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۵ بخش ساختمان عامل مسلط در تغییرات تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بوده است.

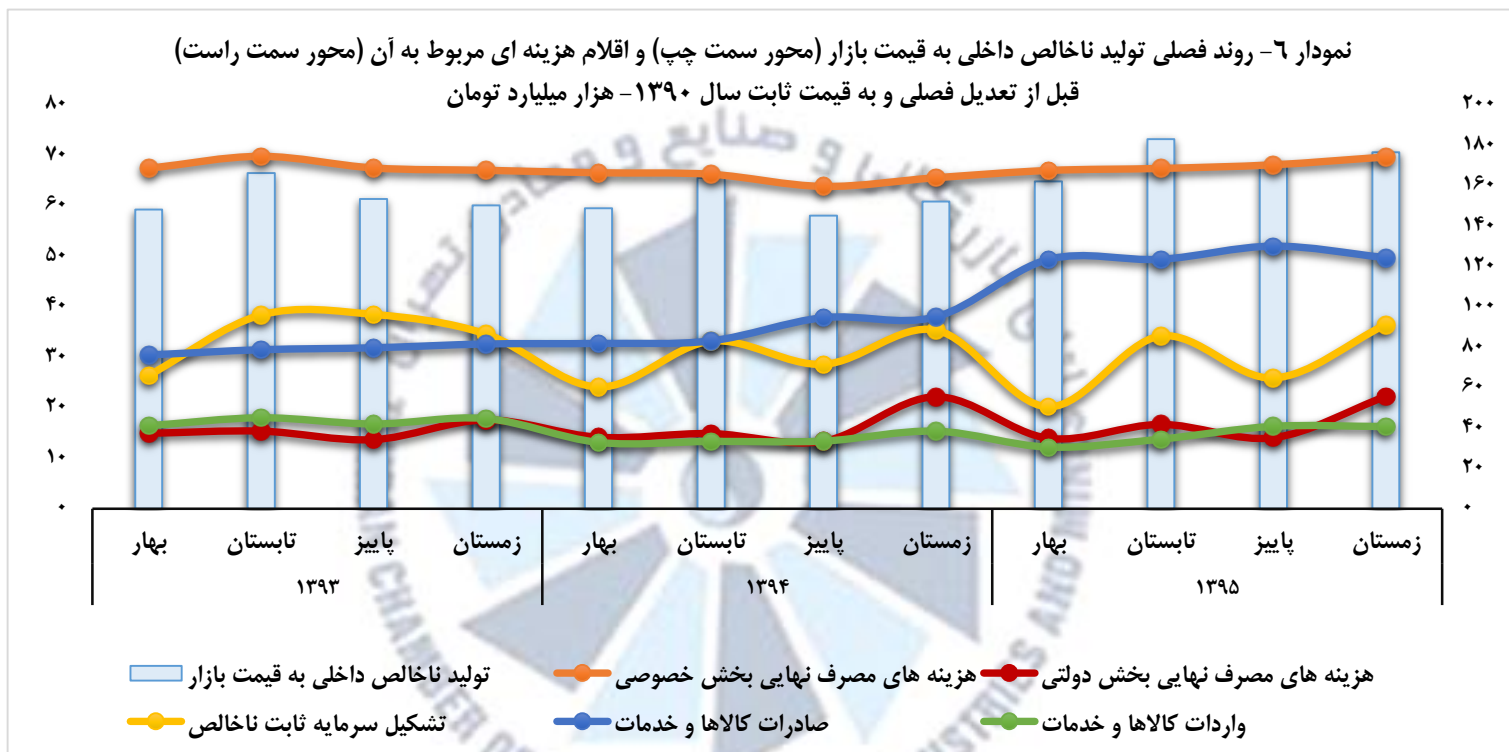

نمودار ۵ نیز سهم صادرات و واردات را از رشد خالص صادرات کالا و خدمات نشان می دهد. براساس این نمودار، در سال ۱۳۹۵، افزایش صادرات کالا و خدمات سهم ۶۸ درصدی از رشد حدود ۶۴ درصدی بخش خالص صادرات کالا و خدمات را در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴، در برداشته است. واردات کالا و خدمات نیز بر خلاف سال های گذشته عاملی در جهت کاهش خالص صادرات کالا و خدمات بوده است.

معاونت بررسی های اقتصادی

روند فصلی تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار و اقلام هزینه‌ای آن طی سال های ۹۵-۱۳۹۳ در نمودار ۶ نشان داده شده است. با توجه به نمودار، در همه فصول هزینه های مصرفی بخش خصوصی بالاتر از سایر اقلام هزینه‌ای قرار داشته است. تشکیل سرمایه ثابت ناخالص نیز طی این فصول با نوسان همراه بوده و صادرات کالا و خدمات روند صعودی را تجربه کرده است. نگاهی به روند کلی اقلام هزینه ای در سال ۱۳۹۵ نشان می دهد، از بهار ۱۳۹۵ صادرات کالا و خدمات به طور قابل ملاحظه ای افزایش یافته و تقریباً در فصول بعدی سال ۱۳۹۵ نیز در همین سطح باقی مانده است که با توجه به رشد نزدیک ۶ درصدی درآمدهای حاصل از فروش نفت خام در سال ۱۳۹۵ انتظار می رود بخش عمده آن از محل صادرات نفت خام باشد.

منبع:

گزارش حساب ملی فصلی و سالانه بانک مرکزی ج.ا.ا.

تهیه شده توسط فروغ کریمی امیرکیاسر

تیرماه ۱۳۹۶